

## Raet gjennom Vestfold

Aarholt-tunet leirskole ligger på ca 75 m. over havet og ca 10 km. fra kystlinja. Beveger vi oss mot kysten synker naturlig nok høyden over havet, men så plutselig stiger det mot ca 60 m igjen før det synker de siste par km. ned til havnivå. En enorm og lang morenerygg går fra sørvest og mot nordøst og på toppen av denne finner vi gamle E-18. Det var lett å bevege seg i landskapet oppå raet så der ble stiene og veiene lagt helt fra begynnelsen.

Denne moreneryggen går fra Jomfruland i Telemark og innover land langs kysten, og over Oslofjorden - over i Østfold og inni Sverige. Det er denne samme moren som demmer opp de store innsjøene i sør-Sverige; Väneren og Vättern. Forsøk å finne et kart over Sverige som viser høyder over havet, så vil du finne hvor morenen går.

Det var istidens breer som skjøv foran seg alt som var løst av stein, sand og grus etterhvert som isen skled ut mot kystlinja som dannet denne morenen eller raet. Og da isen begynte å smelte - før den nådde havet, ble alle løspartiklene sluppet ned der isen ble borte. Innenfor trakk isen seg tilbake, og tilbake stod den enorme ra-ryggen.

Det er mye rund småstein i jorda på raet. Steinene har bøndene forsøkt å plukke bort gjennom tusener av år. Og der hvor bøndene la fra seg steinene er det blitt rydderøyser eller steingjerder - alt etter størrelsen på steinene.

Når frosten i jorda på vinteren løfter det øverste laget av jorda, følger gjerne steinene med. Og når sola tiner jorda, blir steinene liggende igjen på overflaten. Derfor kan det nesten se ut som om det gror stein på jordet. For selvom bonden har plukket stein det ene året, kan det godt være mye stein på samme området året etter.

Fordi det er mye sand i et ra, kan det være fint å dyrke grønnsaker som gulrøtter. Røttene vokser lett og trenger dypere ned i sanda.

Det går an å søke på nettet og google raet / ra. Men det er ikke veldig gode oversiktsbilder der som viser denne enorme ryggen. Men du vil finne bilder av rullesteins-strender helt nede ved havet. Det er stein som er blitt liggende - kanskje fra tidligere istiders ra etter at alle løsmassene er blitt skylt ut i havet.

Etter at de opptil flere kilometer tykke islaget smeltet, ble det enorme trykket på landskapet lettere, og det begynte å løfte seg høyere og høyere over havnivået. Man regner med at landet hever seg ca 3 mm. i året, og på tusen år utgjør det ca 3 meter. Det betyr at om man finner f.eks. spor etter fiskefangst (små pyramider med stein ca 3 m. fra hverandre og hvor man hadde flettede greiner mellom steinepyramidene for å fange fisken etter at bølgende skyllet over), på land, kan man regne seg tilbake til når disse var blitt laget og brukt.